UČNI NAČRT

Tematski sklop	Življenje v skupnosti
Tema / vsebina	Nekakšen uvod

UČNI NAČRT

Cilji	Prepoznavajo, kako se v odnosih z drugimi člani skupnosti razvija človekova individualnost. Spoštovanje kritike drugih. Videnje te kritike kot nekaj dobrodošlega.
Pojmi	Družbene vezi, odgovornost, konflikti, socializacija, solidarnost, posameznikova zavest, sodelovanje, strpnost…
Možne medpredmetne povezave	Slovenščina, filozofija za otroke.
Dodatne informacije za učitelje	Uvodna ura je pomembna, ker učitelj v njej postavi osnovna pravila dela (in sodelovanja), razloži kriterije ocenjevanja, predstavi cilj pouka pri predmetu itd. Pri tem se naj zaveda, da cilj poučevanja državljanske vzgoje in etike ni toliko v učenju znanja, kolikor v ponotranjenju drž in stremljenj in da je potrebno te dosežke nekako oceniti. Prav tako se naj zaveda, da je njegovo delo zato nemara zahtevnejše, kot pri drugih predmetih. Razvijati kritično mišljenje in kritično razpravljanje je pri otrocih v osnovni šoli vse prej kot enostavno. Ena izmed ovir je, če gre verjeti strokovnjakom na tem področju, nekakšen prirojen egoizem, zaradi katera mislimo, da je to, v kar verjamemo pravilno in resnično. Učitelj mora nekako razbiti to prepričanje, pri tem pa mora biti pazljiv in občutljiv, da ne bo dosegel nasprotnega; po drugi strani pa zopet ne toliko občutljiv, da bi učencem prihranil to nujno izkušnjo socializacije. Skratka, učitelj mora učencem nekako spodmakniti tla pod nogami in doseči, da bo pristanek učencev trd, vendar ne pretrd.
Dodatne informacije za učence	- Učenci naj poslušajo in upoštevajo stališča sošolcev – naj jim pustijo priložnost. - Poskušajo naj pretehtati, ali niso stališča sošolcev včasih boljša od njihovih lastnih.

DIDAKTIČNI MODELI

Ime	**Premagovanje ego- in sociocentrizma**
Neposredni cilji	»Leta 1906 je William Graham Sumner objavil knjigo *Folkways*, v kateri je dejal […]: Izobraževanje kritične sposobnosti je edino izobraževanje, za katero bi v resnici lahko rekli, da proizvaja dobre državljane (str. 632-33).« (Navedeno po: Paul, 1996). Toda, če sledimo Paulu, lahko kritično sposobnost privzgojimo le, če pred tem premagamo egocentrične in sociocentrične težnje. Pri delu z osnovnošolci se to kaže v kakovosti sodelovanja pri pouku. Učenci ponavadi še niso pripravljeni resno poslušati stališč svojih sošolcev, pogosto se jim otročje smejijo, mislijo, da imajo edino oni prava stališča ipd. Dolgoročno premagovanje teh, kot bi rekel Paul, naravnih teženj človeškega uma je potemtakem cilj tega modela. Rečeno drugače: učitelji, ki smo se kdaj spopadli z uvajanjem razprave v osnovni šoli, se zavedamo, da je to zelo zahtevno podjetje. Toda zahtevnost ali celo začetni neuspehi nas ne bi smeli napeljati k prepričanju, da je to nemogoče. Reči, da naši učenci preprosto še niso zreli za kakovostno razpravo oziroma kritično mišljenje ni nič drugega kakor preuranjeno in strokovno neutemeljeno vrženje puške v koruzo. Predlagamo, da ta model nastopa kot uvod v vse razprave pri Državljanski vzgoji in etiki. Z njim na nek način zakoličimo pravila vedênja pri teh urah, damo učencem védeti, da je vedênje pri urah že sestavni del ocene, saj predstavlja tisto držo oziroma stremljenje, ki je nujni pogoj (bodočega) aktivnega državljana.

Didaktična naloga	- Uvodna vaja je pomembna. Pričakovati je, da bo tisto, kar bodo učenci napisali o tem, kar verjamejo, resnično oziroma pravilno. To bo kasneje služilo za primerjavo z rezultati dela pri nadaljevanju enote. - Nato učitelj na osnovi odlomka (iz mladinske literature, časopisnega članka, filma ipd.) razvije razpravo, v kateri bodo učenci začutili, da ljudje pogosto razmišljamo egocentrično in se ne menimo za druge. Smisel te razprave je priti do premise: *Kar počnemo je prav, ker tako verjamemo!* Ko se dokopljemo do te premise, sledi njena analiza in ocena! Pri tem naj učitelj vodi razgovor tako, da bo postalo jasno, da je ta premisa napačna in še več, da je nezaželena – celo, da je neumna. To je pomembno zlasti zaradi primerjave uvodnih odgovorov z rezultati razprave na koncu.

Metodika-variante

1. Uvodna vaja, odlomek in razprava:

a) V uvodu učitelj pozove učence, naj napišejo vsaj pet stvari v katere verjamejo.

Lahko jim razdeli delovne liste, ki izgledajo takole:

Verjamem, da: - - - - -

b) Po tem, ko učenci napišejo pet stvari, v katere verjamejo, naj učenci ob vsako alinejo napišejo R, če menijo, da je resnična oziroma pravilna in N, če menijo, da je neresnična oziroma nepravilna.

c) Učitelj nato uvede odlomek knjižnega dela ali članka (po potrebi razloži kontekst, vsebino).

Tukaj predstavljamo odlomek iz knjige Igorja Karlovška *Gimazijec* (vendar lahko učitelj izbere svoj odlomek iz literature, časopisov, interneta ipd.):

»V minuti so otroci razbili vse, kar ni bilo železno. Oborožili so se s kovinskimi nogami, odtrganimi z jedilnih miz, in udrihali po vsem, kar so videli pred seboj. Vseh šest punc, ki so zajtrkovale z nami, se je pridružilo fantom v razbijanju (Karlovšek 2004, 121).«

<u>Načrt razprave z učenci:</u>

1. Kaj se dogaja v odlomku?
2. Kaj mislite, zakaj se ljudje obnašajo tako, kot se otroci v odlomku?
3. Kaj si po vaše mislijo, ko se tako obnašajo oziroma kaj mislijo, tik preden se pričnejo tako obnašati?

(Ideja tega vprašanja je priti do ugotovitve, da najbrž menijo, da imajo prav. Ker je zaželeno, da do tega pridejo učenci v teku razprave, jim po potrebi pomagajmo z vprašanji kot so:

- Ali si mislijo: ne tega ne smemo početi, to ni prav?
- In če ne mislijo tega, kaj potem mislijo? Itd.

4. Ideja vseh teh uvodnih vprašanj je, da se dokopljemo do naslednje misli: *Kar počnemo je prav, ker tako verjamemo!* Ko učitelj oceni, da je razprava bolj ali manj privedla do te misli, jo napiše na tablo.
5. Ali se strinjate s to mislijo? Ali je nekaj resnično in pravilno, ker tako verjamemo?
6. Na tej točki je pričakovati, da bodo učenci navedli nekaj protiprimerov. Pomembno je, da te protiprimere napišemo na tablo in učencem eksplicitno razložimo, da gre za protiprimere. Poanta je namreč naslednje vprašanje: Če lahko najdemo kakšen protiprimer za našo trditev, kaj to pomeni? (Da očitno ni pravilna ali resnična!)
7. Sedaj sledi samostojno delo učencev, v katerem poskušajo najti protiprimere za svoje trditve na

delovnem listu (seveda tiste, ob katerih so napisali R). Pri tem jih spodbudimo, da poskušajo najti čimveč protiprimerov.
Ko samostojno delo zaključijo jih naj čimveč prebere svoje trditve in navede, kakšne protiprimere so našli. Pri tem naj pomagajo tudi drugi učenci, naj tudi drugi poiščejo kakšen protiprimer ob trditvah svojih sošolcev.

8. Slednje je pomembno, ker omogoča vprašanje: Kdaj se počutite bolje, ko sami najdete kakšen protiprimer ali ko vam ga ponudijo sošolci? Razložite svoje občutje!
9. Na tej točki razložite učencem osnovno pravilo »igre« pri pouku državljanske vzgoje in etike, namreč poslušanje in pogumno sprejemanje kritike. Povejte jim, da smisel razprave ni tekmovanje v »frajerstvu«, temveč v odkrivanju najboljših možnih stališč in odgovorov na dana vprašanja, to pa je mogoče – kot so pri uri pokazali sami sebi – le z iskanjem in upoštevanjem nasprotnih primerov. To lahko storimo sami, lahko pa nam pomagajo drugi in zakaj si ne bi pustili pomagati.
10. Kajti, kakšni bi bili, če ne bi iskali in upoštevali nasprotnih primerov? Ideja tega vprašanja je, da ga učenci povežejo s prebranim odlomkom. Da torej pridemo do slogana: *če ne iščemo protiprimerov in jih ne upoštevamo, smo podobni razbijačem (v prebranem odlomku)!*
11. Na tej točki lahko učitelj naredi sklep, ki povzdigne iskanje protiprimerov in s tem povezano poslušanje in upoštevanje drugih, ki kritično ocenijo naše prispevke. Dobro sprejemanje kritike je pomembna vrlina in zato nekaj, kar bo tudi dobro ocenjeno (s 5). Učitelj mora zato nujno pohvaliti tiste, ki so že pri tej uri dobro sprejeli kritiko.

Drugo gradivo	- Državljanska vzgoja in etika; učbenik za 8. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. *Generacije in kulture*. - Milharčič-Hladnik, Mirjam: Državljanska vzgoja in etika; učbenik za 8. razred devetletne osn. šole; pogl. *Generacije in kulture*. - Državljanska vzgoja in etika; delovni zvezek za 8. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. *Generacije in kulture*. - Državljanska vzgoja in etika; učbenik za 7. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. *Generacije in kulture*. - Državljanska vzgoja in etika; delovni zvezek za 7. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. *Generacije in kulture*.
Internetni / knjižni kotiček za učence	- Karlovšek, Igor (2004). Gimnazijec. Zbirka Žamet. Ljubljana: Mladinska knjiga. (), 2004. - Welch, James (1994). Ukani Vrano. Maribor: Založba Obzorja.
Internetni / knjižni kotiček za učitelje	- Richard Paul (1996). Critical Thinking and the State of Education Today. Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines; Winter 1996, Vol. XVI, št. 2). - Richard Paul & Linda Elder (2001): Critical Thinking: tools for taking charge of your learning and your life. New Jesey: Prentice Hall.